

RECENZJE

P. Müller-Schneider: *Verbreitungsbiologie (Diasporologie) der Blütenpflanzen*. Zweite, neubearbeitete Auflage. 226 str., 49 rycin, tabele. Veröffentlichungen des Geobotanischen Institutes der Eidg. Techn. Hochschule, Stiftung Rübél, in Zürich, Heft 61. Zürich 1977.

Pierwsze wydanie książki P. Müllera-Schneidera, opublikowane przed 25 laty, oddało dobrą służbę jako zwieszle i przejrzyste wprowadzenie w zakres ekologii rozsiewania nasion i owoców u roślin kwiatowych. Z zadowoleniem trzeba więc powitać ukazanie się drugiego, poszerzonego wydania tego pożytecznego dzieła. Znalazły się w nim wyniki wielu prac karpooekologicznych z okresu ostatniego dwudziestopięciolecia oraz sporo własnych, po części jeszcze nie publikowanych, obserwacji autora. Bardzo interesujące są zamieszczone we wstępie, mało dotychczas popularyzowane dane o zasiedleniu przez rośliny wysepki Surtsey, powstałej w 1967 roku u wybrzeży Islandii. Kolejne rozdziały książki omawiają szereg zagadnień ogólnych, takich jak czynniki rozsiewania, właściwości roślin wpływające na rozpoczęcie i przebieg procesów disseminacji, zjawisko polichorii, czyli rozsiewania tej samej rośliny przez kilka czynników, właściwości roślin hamujące ich disseminację, bariery rozprzestrzenienia itd. Główną treść opracowania stanowi przegląd poszczególnych klas karpooekologicznych, których autor wyróżnia sześć (autochory, barochory, anemochory, hydrochory, zoochory i hemochory = antropochory). Klasy podzielone zostały na szereg typów i podtypów, z których każdy omawiany jest w oparciu o liczne przykłady szczegółowe, zaczerpnięte przeważnie z flory europejskiej. Tekst uzupełniają dobre ryciny i liczne tabelki liczbowe. W zakończeniu autor omawia znaczenie danych

karpooekologicznych dla innych działów botaniki teoretycznej (fitogeografii florystycznej i historycznej, fitosocjologii, badań ewolucyjnych) i stosowanej (rolnictwa, leśnictwa). Całości dopełniają: obszerna bibliografia, uwzględniająca najważniejsze pozycje karpooekologiczne z całej literatury europejskiej (z pominięciem prac rosyjskich), słowniczek etymologiczny terminów greckich i cztery skorowidze: rzeczowy, łacińskich nazw roślin, niemieckich nazw roślin oraz nazw zwierząt wymienianych w tekście.

Omawiana książka będzie na pewno pożytecznym nabytkiem w każdej bibliotece botanicznej. Szczególne usługi oddać może przy prowadzeniu zajęć laboratoryjnych i seminaryjnych z karpologii i karpooekologii dla słuchaczy wyższych lat studiów w zakresie botaniki.

Jan Kornaś

Erich Oberdorfer (Herausgeber). *Süddeutsche Pflanzengesellschaften*. Zweite, stark bearbeitete Auflage. Teil II. Bearbeitet von Dieter Korneck, Theo Müller und Erich Oberdorfer. 355 str., 7 ryc., 62 tab. Jena 1978. VEB Gustav Fischer Verlag. Brosz., cena 44.— M. BN 532 879 8.

Drugi z kolei tom nowego wydania przeglądu zespołów roślinnych południowych Niemiec dotyczy kilku ważnych grup nieleśnych zbiorowisk naturalnych lub zbliżonych do naturalnych: muraw piaszkowych i kserotermicznych, wrzosowisk, bliźniczysk (psiar), muraw wysokogórskich, zielnych zbiorowisk oszyjkowych (wykształconych na brzegach lasów i zarośli), zbiorowisk zrzebowych i ziołorośli. Zakres podanych informacji

i sposób ich przedstawienia są podobne jak w tomie pierwszym *: trzon opracowania tworzą krótkie opisy i syntetyczne tabele zespołów roślinnych, uzupełnione charakterystykami syntaksonów wyższych: związków, rzędów i klas. Książka jest niezwykle cenna przede wszystkim ze względu na zawarty w niej ogromny materiał faktyczny, obejmujący wiele tysięcy zdjęć fitosocjologicznych. Jego przydatność do celów porównawczych jest wprawdzie nieco ograniczona, gdyż — wobec zamieszczenia tabel syntetycznych — czytelnik musi zgodzić się na takie ujęcia syntaksonomiczne, jakie proponują autorzy dzieła. Niedogodność tę w znacznej jednak mierze łagodzi fakt wyodrębnienia jednostek niskiej rangi: wariantów geograficznych i wysokościowych lub wąsko ujmowanych zespołów. Opracowanie ma charakter ściśle regionalny (o czym świadczy m. in. bibliografia, w której nie znajdziemy np. żadnej z publikacji polskich). Mimo to będzie ono na pewno przydatne i dla fitosocjologów pracujących w naszym kraju, a zwłaszcza w jego południowej, wyżynnej i górzyściej części, wykazującej sporo podobieństw do południowych Niemiec.

Jan Kornaś

V. A. Vakhrameev, I. A. Dobruskina, S. V. Meyen, E. D. Zaklinskaja: *Paläozoische und mesozoische Floren Eurasiens und die Phyto-geographie dieser Zeit*. 300 stron, 30 mapek. VEB Gustav Fischer Verlag Jena, 1978, cena 69,00 M/DDR.

Paleobotanika pozostaje w ścisłej łączności zarówno z botaniką, jak i geologią, w związku z czym w pracach paleobotanicznych znajdujemy zarówno opisy i interpretacje kopalnych szczątków roślinnych, jak i dane odnoszące się do skały, w której zostały znalezione oraz do jej wieku. W niektórych dziedzinach jak np. ewolucji roślin i geografii roślin okresów minionych dokładne określenie wieku roślin kopalnych jest szczególnie ważne, w związku z czym konieczna jest ścisła współpraca paleobotaników z geologami stratygrafami. Autorzy omawianej tu książki mają doskonale warunki do tego rodzaju współpracy, ponieważ pracują jako paleobotanicy w Instytucie Geologicznym Akademii Nauk ZSRR w Moskwie. Instytucja ta, posiadająca niezmiernie bo-

gate zbiory roślin kopalnych i literatury paleobotanicznej, ma tradycje badań w dziedzinie geografii roślin okresów minionych, ponieważ omawianą książkę poprzedziło już kilka wykonanych tam prac o zbliżonej tematyce, obejmujących jednak krótsze okresy historii ziemi.

Recenzowana książka jest niemieckim tłumaczeniem przerobionego, nieco skróconego i uzupełnionego danymi z literatury do 1972 r. dzieła, które ukazało się w 1970 r. w języku rosyjskim jako 208 tom Prac Instytutu Geologicznego AN ZSRR. Jak świadczą o tem podziękowania, obecny tekst był konsultowany z wieloma paleobotanikami rosyjskimi i zagranicznymi.

Książka składa się z 10 rozdziałów, z których 1, 2 i 10 omawiają kwestie ogólne, natomiast 3—9 są poświęcone geografii roślin lądowych w poszczególnych okresach paleozoiku i mezozoiku. W rozdziale 1, którego autorami są V. A. Vakhrameev i S. V. Meyen, zostały omówione pojęcia „flora” i „roślinność” w odniesieniu do materiałów kopalnych, a następnie zostały podane kryteria, w oparciu o które autorzy dokonali podziału na jednostki geograficzno-roślinne. Dalej zebrane są przesłanki pozwalające na ocenę warunków klimatycznych na podstawie danych paleobotanicznych. Rozdział 2 napisany przez tych samych autorów zawiera historyczny zarys rozwoju poglądów na geografie roślin paleozoiku i mezozoiku. Rozdział 3 (S. V. Meyen) dotyczy dewonu, w którym rośliny lądowe po raz pierwszy osiągnęły większe rozprzestrzenienie. Rozdział ten jest krótki ze względu na szczupłość danych paleobotanicznych, co dziś jeszcze nie pozwala na wydzielenie jednostek geograficzno-roślinnych.

Rozdziały 4—7 zawierają szczegółowe omówienie następnych okresów z uwzględnieniem charakterystyki poszczególnych etapów ewolucji roślin wyższych, podziału geograficzno-roślinnego oraz przebiegu stratygraficznych poziomów przewodnich w głównych regionach Eurazji. Rozdział 4 (S. V. Meyen) dotyczy flor karbonu, rozdział 5 (S. V. Meyen) flor permu, rozdział 6 (I. A. Dobruskina) flor triasu, a rozdział 7 (V. A. Vakhrameev) flor jury i dolnej kredy. Rozdział 8 (V. A. Vakhrameev) omawia flory górnej kredy na podstawie szczątków makroskopowych, a rozdział 9 (E. D. Zaklinskaja) flory górnej kredy i wczesnego paleogenu w świetle badań palinologicznych. W tym ostatnim rozdziale omówiono szczególnie właściwości metody palinologicznej sprawiające, że granice jednostek geograficzno-roślinnych wykreślone na podstawie

* P. Wiadomości Botaniczne 22 (3): 206.

danych palinologicznych mogą się nie pokrywać z granicami wykreślonymi na podstawie szczątków makroskopowych. Zwrócono również uwagę na rolę, jaką odgrywają rośliny okrytozalążkowe we florach górnej kredy i wczesnego paleogenu, a następnie podano palinologiczną charakterystykę trzech obszarów geograficzno-roślinnych Eurazji oraz omówiono szczególnie interesujące zagadnienia geografii roślin tego czasu. Rozdział 10 (V. A. Vakhrameev, S. V. Meyen) zawierający podsumowanie książki, podaje przegląd rozmieszczenia stref roślinnych w przeszłości, zarys ewolucji świata roślinnego oraz wnioski końcowe.

Książka jest ilustrowana przy pomocy 30 mapek przedstawiających rozmieszczenie obszarów i prowincji roślinnych w Eurazji w poszczególnych epokach względnie piętrach w oparciu o najważniejsze stanowiska flor kopalnych. Spis lite-

ratury obejmuje ponad 1000 pozycji, w tym 11 polskich. Prace w języku rosyjskim są cytowane w transkrypcji na alfabet łaciński. Na końcu książki podano skorowidz nazwisk oraz skorowidz gatunkowych i rodzajowych nazw roślin.

Można sądzić, że książka ta będzie interesującym nabytkiem nie tylko dla paleobotaników, paleogeografów i geologów stratygrafów, ale również dla botaników interesujących się geografią roślin okresów minionych i ewolucją roślin. Pozwoli ona na zorientowanie się w obecnym stanie wiedzy w omawianych przez nią dziedzinach, a również w obszernej literaturze przedmiotu, szczególnie w licznych pracach w języku rosyjskim.

Maria Reymanówna

SPROSTOWANIE

do artykułu: *Marian Czarnowski — Jednostki miar najczęściej stosowane w biologii eksperymentalnej.*
Wiadomości Botaniczne XXIII, zeszyt 4, 1979, 283—304, tabela IV.

Lp.	Kolumna	Jest	Powinno być
2	8	1 mm ² = 10 ⁻⁴ m ²	1 mm ² = 10 ⁻⁶ m ²
14	7	1 ha = 10 ³ m ²	1 ha ² = 10 ⁴ m ²
19	8	= 0,98665 · 10 mN	= 0,980665 · 10 mN
22	8	1 St = 10 ³ m ² /s	1 St = 10 ⁻⁴ m ² /s
26	7	1 KM = 0,73549785 · 10 ³ W	1 KM = 0,73549875 · 10 ³ W
	8	na centymetrcal/(cm ² · s)	1 cal/(cm ² · s) =
27	7	kilowat na metr · 10 ⁵ W/m ²	1 cal/(cm ² · s) = 0,41868 · 10 ⁵ W/m ²
28	7	= 0,141868	= 0,41868
33	7	kW/(m · K)	kW/(m ² · K)
46	8	= 0,41868 · 10 ³	= 0,41868 · 10 ⁴
48	7	1 erg/(cm ² · s) =	1 erg/(cm ² · s) =
		1 ml · h =	1 lm · h =

